

Norsk Hjelpearke – VG3

Sjangre, analyse og litteraturhistorie — LK20

Sjangre for VG3

Essay

- Utforskende og reflekterende
- Subjektiv, personlig stemme
- Undersøker et tema fra flere sider
- Assosiativ struktur
- Veksler mellom konkret og abstrakt
- Ingen endelig konklusjon nødvendig
- Viser dannelses og kunnskap

Kåseri

- Hverdagslig utgangspunkt
- Personlig og underholdende
- Ironi, humor, overdrivelse
- Muntlig stil, snakker til leseren
- Digresjoner og assosiasjoner
- Poeng eller vendepunkt
- Samfunnskritikk i lett drakt

Litterær artikkel

- Saklig analyse av litteratur
- Tydelig problemstilling
- Bruk av litterære begreper
- Tekstnære analyser
- Tolkning med begrunnelse
- Kontekstualisering
- Kildehenvisninger

Retorisk analyse

- Analyserer overtalelse
- Den retoriske situasjonen
- Etos, patos, logos
- Språklige virkemidler
- Argumentasjon
- Vurdere effektivitet

Kreative sjangre

- **Novelle** – konsentrert, vendepunkt
- **Kortprosa** – eksperimentell form
- **Dikt** – form og innhold
- **Monolog** – karakterens stemme

Retorisk analyse

Den retoriske situasjonen

- **Kairos** – det rette øyeblikket, kontekst
- **Aptum** – det passende, tilpasning
- **Avsender** – hvem taler?
- **Mottaker** – hvem er publikum?
- **Budskap** – hva kommuniseres?
- **Medium** – hvordan formidles det?

Etos

- **Innledende etos** – omdømme på forhånd
- **Avledet etos** – bygget i teksten
- Kompetanse og troverdighet
- Karakter og velvilje
- Bruk av kilder/eksperter

Patos

- Appell til følelser
- Personlige historier
- Sterke bilder og ord
- Retoriske spørsmål
- Identifikasjon
- Frykt, håp, empati, indignasjon

Logos

- Logisk argumentasjon
- Fakta og statistikk
- Årsak-virkning
- Eksempler og analogier
- Syllogismer og resonnementer

Retoriske figurer

- **Anafor** – gjentatt begynnelse
- **Trikolon** – tre ledd
- **Antitese** – motsetninger
- **Klimaks** – gradvis stigning
- **Eufemisme** – formildende uttrykk
- **Dysfemisme** – forsterkende uttrykk

Litterær analyse

Novelleanalyse

- **Handling** – fabula vs. sjuzet
- **Komposisjon** – in medias res, rammefortelling, sirkelkomposisjon
- **Personer** – flat/rund, statisk/dynamisk
- **Karakterisering** – direkte/indirekte
- **Miljø** – tid, sted, sosiale forhold
- **Forteller** – ekstern/intern, pålitelig?
- **Synsvinkel** – aural, personal, jeg
- **Motiv og tema**
- **Symbolikk**

Romananalyse (tillegg)

- Flere handlingstråder
- Utvikling over tid
- Flere miljøer
- Bipersoner
- Samfunnsskildring

Dramaanalyse

- **Akter og scener**
- **Replikker** – monolog, dialog
- **Sceneanvisninger**
- **Konflikt** – ytre/indre
- **Dramatisk ironi**
- **Aristotelisk oppbygning** – eksposisjon, konflikt, klimaks, løsning

Diktanalyse

- **Form** – strofer, vers, rim, rytme
- **Lyrisk jeg**
- **Bilder** – metafor, simile, besjeling
- **Lydlige virkemidler** – allitterasjon, assonans
- **Stemning og tone**
- **Motiv og tema**
- **Modernistisk form** – frie vers, brudd

Litteraturhistorie**Norrøn litteratur (ca. 800–1350)**

- Eddadikt, skaldekvad, sagaer
- Muntlig tradisjon
- Helter, guder, ære
- Nøktern stil i sagaene

Romantikken (ca. 1800–1850)

- Følelser, fantasi, natur
- Nasjonalromantikk i Norge
- Wergeland, Welhaven
- Eventyr, folkeviser

Realismen (ca. 1850–1890)

- Virkelighetsskildring
- Samfunnskritikk
- “Sette problemer under debatt”
- Ibsen, Bjørnson, Lie, Kielland
- Brandesianisme

Naturalismen (ca. 1880–1900)

- Arv og miljø bestemmer
- Determinisme
- Skildrer samfunnets bunnsjikt
- Amalie Skram

Nyromantikken (ca. 1890–1905)

- Reaksjon mot realismen
- Det mystiske, drømmer, følelser
- Symbolikk
- Knut Hamsun

Modernismen (ca. 1900–)

- Brudd med tradisjonell form
- Fragmentering
- Fremmedgjøring
- Bevissthetsstrøm
- Frie vers
- Tarjei Vesaas, Olav H. Hauge

Etterkrigslitteratur

- Sosialrealisme (1970-tallet)
- Kvinnelitteratur
- Postmodernisme (1980–90)
- Selvfiksjon/virkelighetslitteratur

Akademisk skriving**Disposisjon****1. Innledning**

- Presentere tema
- Problemstilling
- Avgrensning
- Veien videre

2. Hoveddel

- Logisk oppbygning
- Ett poeng per avsnitt
- Tekstnære analyser
- Drøfting

3. Avslutning

- Oppsummere funn
- Svare på problemstilling
- Eventuelt åpne perspektiv

Kildebruk og referanser**Direkte sitat:**

- Bruk anførselstegn
- Kort: i løpende tekst
- Langt: eget avsnitt, innrykk
- Oppgi sidetall

Parafrase:

- Gjengi med egne ord
- Fortsett oppgi kilde

Referansestil (eksempel):

“Sitat” (Forfatter, år, s. xx).

Ifølge Forfatter (år) er det slik at...

Litteraturliste:

Forfatter, F. (år). *Tittel*. Utgiver.

Fagspråk litteratur

- Narrativ, implisitt forfatter
- Intertekstualitet
- Metafiksjon
- Leserkontrakt
- Motiv vs. tema
- Episk, lyrisk, dramatisk

Språklige virkemidler**Troper (betydningsoverføring)**

- **Metafor** – skjult sammenligning
- **Metonymi** – erstatter med nærliggende
- **Synekdoke** – del for helhet
- **Besjeling** – gi liv til det livløse
- **Symbol** – konkret for abstrakt
- **Allegori** – utvidet symbol

Figurer (språklig form)

- **Anafor/epifor** – gjentakelse
- **Allitterasjon** – bokstavrim
- **Assonans** – vokalklang
- **Paradoks** – tilsynelatende motsigelse
- **Oksymoron** – motsetninger sammen
- **Ellipse** – utelatelse
- **Inversjon** – omvendt ordstilling

Stilnivåer

- **Høystil** – formelt, litterært
- **Normalstil** – nøytralt
- **Lavstil** – muntlig, uformelt

Sjekkliste eksamen**Analyse**

- ☐ Tydelig problemstilling
- ☐ Tekstnære analyser
- ☐ Bruk av fagbegreper
- ☐ Tolkning begrunnet
- ☐ Kontekstualisering
- ☐ Kildehenvisninger

Kreativ tekst

- ☐ Følger sjangerkrav
- ☐ Bevisste virkemidler
- ☐ Originalt uttrykk
- ☐ Gjennomarbeidet språk

Tips

- Vis bredde i tekstforståelse
- Tolk, ikke bare referer
- Bruk primærteksten aktivt
- Vær presis i språket
- Korrekturles grundig